

OPRACOWANIA

lektur uzupełniających

ADAM MICKIEWICZ

DZIADY CZ. IV

Streszczenia i problematyka lektur

Charakterystyki bohaterów

Analizy i interpretacje wierszy

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Adam Mickiewicz

Romantyzm

BIOGRAFIA

Adam Mickiewicz urodził się **24 XII 1798 roku** w Zaosiu k. Nowogródka, zmarł **26 XI 1855 roku** w Konstancynie. Był synem Mikołaja – adwokata przy sądach nowogródzkich – i Barbary z Majewskich. Po ukończeniu szkół w Nowogródku wstąpił w 1815 roku na uniwersytet w Wilnie, gdzie uzyskał gruntowne wykształcenie w zakresie filologii klasycznej, literatury ojczystej i historii. Od września 1819 roku objął posadę nauczyciela szkoły średniej w Kownie. Należał wówczas do Towarzystwa Filomatów i Filaretów i z tego powodu został osadzony w więzieniu (w klasztorze ojców

Bazylianów w Wilnie), gdzie przebywał od 23 X 1823 roku do 21 IV 1824 roku. Następnie został zesłany do Rosji. Przebywał m.in. w Petersburgu, Odessie i Kownie, gdzie poznał wielu wybitnych pisarzy. W 1829 roku znalazł się w Niemczech, a następnie w Rzymie, gdzie dowiedział się o wybuchu powstania listopadowego. W kwietniu 1831 roku wyruszył przez Genewę i Paryż do Wielkopolski, którą opuścił w marcu 1832 roku, po czym przez Drezno udał się z powrotem do Paryża. Tam ożenił się w 1834 roku z Celiną Szymanowską. W 1839 roku objął w Lozannie katedrę profesora literatury rzymskiej, a w latach 1840–1844 piastował urząd profesora w katedrze literatur słowiańskich, utworzonej w Collège de France. W lutym 1848 roku przebywał w Rzymie, gdzie uzyskał audiencję u papieża Piusa IX, a później zorganizował ochotniczy Legion Polski. Po objęciu władzy przez Napoleona III zaniechał działalności politycznej i podjął pracę jako bibliotekarz w paryskiej Bibliotece Arsenalu. We wrześniu 1855 roku wyjechał do Konstancynie z zamiarem tworzenia oddziałów polskich mających wystąpić przeciwko Rosji. Zmarł nagle, najprawdopodobniej na cholera. Jego ciało zostało przewiezione do Paryża, a obecnie spoczywa w podziemiach katedry wawelskiej.

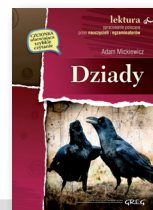
W swych tomach poezji, wydanych w latach 1822 i 1823, obejmujących *Ballady i romanse*, II i IV cz. *Dziadów* oraz powieść poetycką *Grażyna*, Mickiewicz wykorzystał całkowicie nowe motywy i stworzył poetykę odmienną od oświeceniowej. **Rok 1822 jest uważany za datę przełomu romantycznego w Polsce.** W *Odzie do młodości* prawa młodości poeta podporządkował służbie nadrzędnego ideału. W Rosji napisał *Sonet* (1826) i *Konrada Wallenroda*. W 1832 roku stworzył III cz. *Dziadów* i *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, a w 1834 roku ukazał się *Pan Tadeusz*. W Paryżu Mickiewicz prowadził żywą działalność publicystyczną (czasopismo polityczne „Pielgrzym Polski” oraz założony przez niego w 1849 roku dziennik „Trybuna Ludów”, który wychodził w języku francuskim).

Dziady cz. IV

- Rodzaj literacki: **dramat**
- Gatunek literacki: **dramat romantyczny**

GENEZA

W okresie powstawania II i IV części *Dziadów* w życiu Mickiewicza porażki osobiste przeplatały się z pierwszymi sukcesami literackimi. Najpierw nie udało się poecie zrealizować planów małżeńskich (Maryla Wereszczakówna, wielka miłość Mickiewicza, wyszła za mąż za hrabiego Wawrzyńca Puttkamera), później zmarła mu matka. W tej atmosferze, w latach

1820–1822, w czasie pobytu w Wilnie oraz Kownie, Mickiewicz napisał utwory, w którym świat zmarłych współistnieje ze światem żyjących, gdzie z zaświatów przybywają zmarli, by podzielić się z żywymi swą wiedzą i doświadczeniem, gdzie jednym z bohaterów jest duch kochanka, który z powodu nieodwzajemnionej miłości popełnił samobójstwo. Część IV *Dziadów* została napisana między wrześniem 1821 a kwietniem 1822 roku; wiersz *Upiór* powstał natomiast w styczniu 1823 roku. Całość ukazała się drukiem jako II tom *Poezji Mickiewicza*, w 1823 roku w Wilnie. W jego skład weszły również: *Niby to prolog*, czyli wiersz *Upiór*, następnie IV część *Dziadów* oraz poemat *Grażyna. Powieść litewska*. Ze względu na miejsce powstania II i IV części *Dziadów* określa się mianem *Dziadów wileńsko-kowieńskich* (dla odróżnienia od III części – nazywanej *Dziadami drezdeńskimi*).

TYTUŁ I TEMAT

Geneza tytułu została wytłumaczona przez Mickiewicza w przedmowie do II części *Dziadów*. Poeta wyjaśnia tam, że: *jest to nazwisko uroczystości obchodzonej dotąd między pospólstwem w wielu powiatach Litwy, Prus i Kurlandii, na pamiątkę dziadów, czyli w ogólności zmarłych przodków. Uroczystość ta początkiem swoim zasięga czasów pogańskich...* Jeszcze w pierwszych dziesięcioleciach XIX wieku święto dziadów nadal obchodzono w wielu powiatach Litwy, nocą, w ustronnych kaplicach, z dala od ludzkich oczu. Obrzęd ten, jak pisał sam Mickiewicz w *Przedmowie*, sięga swymi korzeniami czasów pogańskich; określano go również mianem „uczty kozła”. Nazwa ta pochodzi stąd, że całemu misterium przewodniczył tak zwany kozłarz (albo „huslar”, a jeszcze inaczej „guślarz” lub „gęślarz”), który był kimś w rodzaju odprawiającego całą ceremonię kapłana i poety w jednej osobie. Przywoływano dusze zmarłych, by ugościć ich, posilić i pozyskać ich przychylność. Zdarzało się, że na dziady przybywały dusze nieproszone – upiory (samobójcy, zbrodniarze).

Tematem IV części *Dziadów* jest przede wszystkim wielka, nieszczęśliwa miłość głównego bohatera – Gustawa, który przybywa w noc dziadów do domu Księdza i opowiada mu w ciągu trzech godzin smutną historię swojego uczucia. Jednocześnie w całej akcji dramatu odbija się romantyczna wiara w możliwość przenikania się świata żywych ze światem zmarłych oraz ich wzajemnego na siebie oddziaływania, a przez to problematyka moralna dotycząca kwestii winy i kary.

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Akcja rozgrywa się w Dzień Zaduszny, czyli 2 listopada, ale autor nie informuje czytelnika, który to rok. Najprawdopodobniej są to lata współczesne Mickiewiczowi. Warto zwrócić uwagę, że Gustaw, wspominając *książki zbójcekie*, które są pośrednią przyczyną nieszczęść, przyznaje, że w młodości czytał *Cierpienia młodego Wertera* Johanna Wolfganga Goethego. Książka ukazała się po raz pierwszy w Niemczech w 1774 roku, a w momencie, do którego bohater wraca pamięcią, była już dobrze znana. Gustaw znał też *Julię, czyli Nową Heloizę* Jeana Jacquesa Rousseau (pierwsze francuskie wydanie miało miejsce w 1776 roku). Wiadomo, że obie te książki były szczególnie popularne w Polsce w pierwszym ćwierćwieczu XIX stulecia.

Miejscem akcji IV części *Dziadów* jest mieszkanie greckokatolickiego księdza. Ksiądz jest wdowcem (w kościele greckokatolickim nie obowiązuje celibat), mieszka samotnie z dwójką dzieci. W noc zaduszną odwiedza go Pustelnik-Gustaw. Akcję tej części Mickiewicz zamknął w trzech godzinach, między dziewiątą wieczorem a północą. Te trzy godziny zostały przez Mickiewicza dokładnie rozplanowane i określone jako: **godzina pierwsza – miłości; godzina druga – rozpacz; godzina trzecia – przestrogi**. W przełomowych momentach tej historii

mają miejsce zjawiska szczególne: gdy zegar wybija kolejną pełną godzinę, pieje kur i gasną świece. Są to tak zwane pogranicza godzin, wyznaczające rytuał przejścia ze świata żywych do świata umarłych.

UPIÓR JAKO WSTĘP DO DZIADÓW

Balladowy wiersz *Upiór* to historia nieszczęśliwej miłości i samobójczej śmierci młodego człowieka. Można więc uznać *Upiora* za rodzaj wstępu do całości *Dziadów* wileńsko-kowieńskich. Według wierzeń ludowych dawnej Słowiańszczyzny człowiek, który popełnił samobójstwo, nie może dostać się do nieba, ponieważ dopuścił się śmiertelnego grzechu. Jego odejście ze świata żywych nie jest jednak całkowite: karą za grzech jest konieczność wracania na Ziemię, bycia wśród ludzi i ponowne przeżywanie tragedii, jaka doprowadziła go do samobójstwa. Kara, która spotyka grzesznika już po jego śmierci, sprawia, że gdy wraca na Ziemię, cierpi męki (dusza pokutnika posiada psychiczne i fizyczne atrybuty ludzkie). Z kolejnych strof można odczytać fragmentaryczne wiadomości o historii życia młodego człowieka, który po tajemniczej (najprawdopodobniej samobójczej) śmierci stał się upiorem, tak zwanym „duchem-powrotnikiem”. Co roku, w Dzień Zaduszny, powraca jego widmo. Jego lamenty i skargi na cmentarzu podслуchuje *jeden zakrystyjan stary*. Upiór wychodzi z mogiły i idzie między ludzi odpokutować grzech samobójstwa. Pokuta polega na odnalezieniu kobiety, którą kochał, a następnie na ponownym przeżyciu wszystkich cierpień, które przed laty doprowadziły go do odebrania sobie życia. Swą pokutną wędrówkę upiór kończy w czwartą niedzielę po Zaduszkach, kiedy to po raz kolejny popełnia samobójstwo i wraca do grobu, by zasnąć na kolejny rok.

BOHATEROWIE UTWORU

Ksiądz – obrządku greckokatolickiego, dawny nauczyciel Gustawa. Początkowo zachowuje się jak oświeceniowy racjonalista, potem spotkanie z Gustawem i poznanie jego historii powoduje zmianę poglądów, swoiste nawrócenie na bardziej romantyczne, duchowe postrzeganie świata.

Dzieci – przebywające na plebanii podczas pojawienia się Pustelnika-Gustawa.

Pustelnik-Gustaw – dawny uczeń księdza, odwiedza go jako upiór w noc dziadów. Jest typowym bohaterem romantycznym o światopoglądzie ukształtowanym pod wpływem lektur znanych utworów romantycznych: nieszczęśliwie zakochany w dziewczynie, która wyszła za mąż za innego, bardzo wrażliwy i emocjonalny (pod wpływem emocji wywołanych utratą ukochanej popełnił samobójstwo), jest przekonany o czekającym go wiecznym potępieniu i uważa, że ludzie nie mogą mu pomóc, będzie zatem błąkać się po świecie jako upiór, dokąd nie umrze także jego ukochana.

Głos z kantorka – duch lichwiarza.

PLAN WYDARZEŃ

1. Pojawienie się tajemniczego Pustelnika w domu Księdza w wieczór Dnia Zadusznego.
2. Pierwsza godzina – miłości:
 - a) wspomnienie *książek zbójceckich*,
 - b) wspomnienie ukochanej,
 - c) opowieść o trzech rodzajach śmierci,
 - d) opowieść o skąpym lichwiarzu.
3. Druga godzina – rozpaczy:

- a) opowieść Gustawa o odwiedzeniu ruin rodzinnego domu,
 - b) wspomnienie rozstania z ukochaną,
 - c) symboliczne samobójstwo.
4. Trzecia godzina – przestrogi: obrona obrzędu dziadów wypowiedziana przez Gustawa.
5. Zniknięcie Gustawa.

STRESZCZENIE

Pewniak
na teście

Dom Księdza (obrazku greckokatolickiego). Na stole płoną dwie świece, przed ołtarzem Najświętszej Marii Panny zaświecona jest lampa (będą one, razem z piejącym kogutem, odmierzają upływ czasu w utworze). Na ścianie znajduje się zegar. Po skończonej kolacji Ksiądz wraz z Dziećmi przystępują do modlitwy za cierpiące dusze czyściciele. Modlitwę przerywa niespodziewane wejście nieproszonego gościa. Jest to Pustelnik, ubrany dziwacznie – w pozszywaną z różnych kawałków sukmanę, przystrojoną wstążkami i paciorkami. Jego wygląd przeraża Dzieci, które poznają w Pustelniku upióra (wołają: *Ach trup, trup! upiór!*) i proszą go, by nie zabierał im ojca. Pustelnik stwierdza, że już kiedyś odwiedził ten dom. Miało to mieć miejsce trzy lata temu, jeszcze – jak sam mówi – przed śmiercią. Słowa Pustelnika nie są dla Księdza zrozumiałe, przybysz rozpoczyna więc snuć swą dziwną opowieść. Jedno z dzieci, już trochę śmielsze, zaczyna śmiać się z dziwacznej stroju tajemniczego przybysza. Ten jednak przestrzega je, by nie śmiało się z nieszczęśliwych ludzi, i zaczyna swą opowieść o cierpieniu wywołanym miłością. Bierze do ręki książki znajdujące się w szafie i – wspominając dzieła Goethego (*Cierpienia młodego Wertera*) oraz Rousseau (*Julia, czyli Nowa Heloiza*) – przeklina te książki, nazywając je *zbojęckimi*. Pustelnik przyznaje, że ich lektura wpoila w niego romantyczne ideały miłości, wiarę w istnienie gdzieś na świecie „duszy bliźniaczej”, idealnej kochanki, i wprowadziła go tym samym na drogę fantazji i obłądzenia. Ksiądz, zwracając się do Dzieci, określa go słowami: *Zdrów na twarzy, lecz w sercu głębokie ma rany, widzi bowiem cierpienie nieszczęśliwnika*.

Pewniak
na teście

W pewnym momencie Pustelnik przerywa swoją opowieść i wspomina o przyjacielu, który mu towarzyszy, a który teraz stoi w deszczu na zewnątrz. Wychodzi, po chwili wraca, ciągnąc za sobą gałąź jodły, nazywa ją bratem. Kontynuuje swe skargi i – nazywając jodłę cyprysem – wspomina swoją utraconą miłość. Myśli Pustelnika biegną ku ostatniemu spotkaniu z ukochaną, w czasie którego oznajmił wybrance swego serca, że następnego dnia musi wyjechać. Dziewczyna, kiedy usłyszała to wyznanie, szybko się pożegnała, mówiąc mu na odchodnym jedynie dwa słowa: *bądź zdrów*. Potem wyszeptwała jeszcze *zapomnij* i uciekła.

Pewniak
na teście

Pustelnik zarzuca kapłanowi, że nie wie, czym jest miłość mężczyzny do kobiety, ten jednak protestuje. Z wypowiedzi Księdza wynika, że był niegdyś żonaty, ale małżonka zmarła przedwcześnie, zostawiając go pogrążonego w żalu. Chcąc pocieszyć Księdza, Pustelnik stwierdza, że każda dziewczyna, gdy staje się czyjąś żoną, umiera. Umiera dla rodziny, przyjaciół, znajomych... Następnie, niejako dla potwierdzenia tych słów, opowiada o trzech rodzajach śmierci: pierwszy z nich – to śmierć ciała (tak umiera się ze starości lub choroby, a więc zgodnie z odwiecznym prawem natury). Druga śmierć, straszniejsza od poprzedniej, następuje przez rozstanie się dwojga zakochanych. Taka śmierć zabija tylko jedno z nich (to, które bardziej kochało), drugiemu nie szkodząc. Z opowiadania tajemniczego Pustelnika można wywnioskować, że on sam został dotknięty właśnie przez ten rodzaj śmierci. I w końcu trzecia śmierć, wieczna, to potępienie za grzechy. Pustelnik stwierdza, że zapewne umrze taką śmiercią. W dalszej części swego monologu

Pewniak
na teście

Pustelnik opowiada historię skąpego bogacza, który za życia był bezwzględny lichwiarzem, nieczułym na nieszczęście innych ludzi. Po śmierci musi odbyć pokutę za grzechy jako mały robaczek, kołatek, proszący o modlitwę. Jego dusza została zaklęta w kantorku (biurku) stojącym w mieszkaniu księdza, gdyż tam przed laty lichwiarz przechowywał swoje pieniądze. Nagle zegar wybija godzinę dziesiątą. W tej samej chwili pieje kogut i – bez widocznej przyczyny – gaśnie jedna ze świec stojących na stole. Dopiero teraz Ksiądz poznaje w tajemniczym nieznanym Gustawa – swego dawnego ucznia.

Pewniak
na teście

Pustelnik-Gustaw, już rozpoznany przez Księdza, oskarża kapłana o zniszczenie mu życia poprzez polecenie lektur, twierdząc: *Ty mnie zabiłeś – ty mnie nauczyłeś czytać!* Później opowiada, jak niedawno odwiedził swój rodzinny dom. Niegdyś pełno tu było radości i śmiechu, lecz teraz, po jego odejściu i śmierci matki, dom stoi opuszczony, zapomniany i smutny. Gustaw wspomina też swe szczęśliwe i beztrudne dzieciństwo, następnie młodość i w końcu swe pierwsze spotkania z ukochaną. Przypomina sobie wspólne lektury Rousseau, wspólne spacerunki, spotkania w altanie.

Pewniak
na teście

Znowu powraca we wspomnieniach Gustawa moment rozstania, a później – wesela ukochanej z człowiekiem o wiele bogatszym, a do tego wysoko urodzonym. Pustelnik opowiada o swoim powrocie. Natychmiast po przybyciu w rodzinne strony podążył do domu ukochanej i trafił na jej wesele. Wpadł w rozpacz. Potem usłyszał plotki o tym zamążpójściu – podobno jego wybranka postąpiła tak z chciwości. Znajdujący się na skraju obłędu Gustaw chciał wtedy wtargnąć na przyjęcie weselne, ale zmysły odmówiły mu posłuszeństwa i padł na trawę bez przytomności. Gdy się ocknął, wiedział, że nie ma już dla niego miejsca wśród żywych: *Wtem anioł śmierci wywiódł z rajskiego ogrodu!* (w ten sposób prawdopodobnie Gustaw daje Księdzu do zrozumienia, że popełnił samobójstwo).

Pewniak
na teście

Wspomnienie samobójstwa sprawia, że rozpacz i ból Gustawa osiągają szczyt: młodzienc popada w coraz większy obłęd, staje się coraz bardziej gwałtowny, aż wreszcie ujmuje sztylet i wbija go we własną pierś. W tym samym momencie zegar wybija godzinę jedenastą. Pieje kur, gaśnie druga świeca. Ksiądz jest przerażony widowiskiem, jednak Gustaw, który pomimo śmiertelnej rany pozostał przy życiu, uspokaja go, że to wszystko stanowi tylko część jego pokuty.

Pobyty Gustawa u Księdza zbliża się do końca. Młodzienc pyta jeszcze Księdza, dlaczego ten zniósł obrzęd dziadów – święto przodków. Kapłan odpowiada, że jest to zabobon sięgający swymi korzeniami czasów pogańskich, który *pospółstwo (...)* w grubej utwierdza ciemności i jest źródłem dziwacznych opowieści o *nocnych duchach, upiorach i czarach*. Na to Gustaw oskarża duchownego o brak wiary w życie pozagrobowe i ponownie wzywa ducha zaklętego w kantorku. Rozlega się tajemniczy głos pokutującej duszy: *Proszę o troje paciorem* i dopiero teraz Ksiądz orientuje się, że Gustaw jest upiorem. W mentalności Księdza następuje w tym momencie przełom, można powiedzieć, że kapłan nawraca się z oświeceniowego intelektualisty na chrześcijanina, którego wiara jest zgodna z wiarą przodków i prostych ludzi. Świadczą o tym dobitnie słowa Księdza skierowane do Gustawa – upiora: *Mów, czego potrzebujesz...* Zjawia prosi Księdza o przywrócenie dziadów (jako obrzędu o wielowiekowej tradycji, dzięki któremu żywi mogą przynieść ulgę душom błagającym się po Ziemi za pomocą modlitwy lub po prostu wysłuchania), stwierdza też, że dopiero po śmierci swej ukochanej będzie mógł opuścić Ziemię i podążyć za nią, by połączyć się z tą drugą połową swojej istoty.

Pewniak
na teście

W tym momencie zegar wybija godzinę dwunastą, kur pieje po raz trzeci, przed obrazem Najświętszej Marii Panny gaśnie lampka. Gustaw kończy swą wypowiedź i znika, wypowiadając jeszcze przestrożę, która stanowi wyraźne nawiązanie do pouczeń moralnych wygłaszanych przez duchy w II części *Dziadów*:

Bo słuchajcie i zważcie u siebie,

że według Bożego rozkazu:

Kto za życia choć raz był w niebie,

Ten po śmierci nie trafi od razu.

Słowa te po raz kolejny przywodzą na myśl przekonanie romantyków o istnieniu idealnej miłości. Gustaw zdaje się wierzyć, że on swą drugą, bliźniaczą część duszy znalazł już na Ziemi, a więc za wcześniej – niezgodnie z Boskimi wyrokami – przeżył rozkosz daną tylko tym, którzy dostaną się do nieba. Utrata ukochanej spowodowała samobójstwo, ale śmierć nie dała mu ulgi, gdyż w dalszym ciągu nie może połączyć się ze swoją miłością, błąka się więc, cierpi i rozpamiętuje chwile minionego szczęścia.

Pewniak
na teście

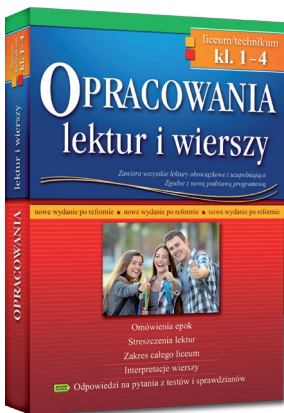
LUDOWA MORALNOŚĆ W UTWORZE

Gustaw-Pustelnik to duch młodzieńca, któremu za życia wydawało się, że osiągnął „raj na ziemi” – odnalazł prawdziwą miłość, swoją „duszę bliźniaczą”. Gdy ukochana odeszła, Gustaw popełnił samobójstwo. **Zabił samego siebie, a więc zgrzeszył śmiertelnie.** Teraz musi rokrocznie powracać na świat jako upiór i odbywać pokutę – cierpieć katusze, które poprzedziły jego samobójczą śmierć. Z IV części *Dziadów* w oczywisty sposób wynika zaczerpnięte z ludowych wierzeń przekonanie, że człowiek może zgrzeszyć w bardzo różny sposób. Grzechami są oczywiście wszystkie złe uczynki, przynoszące krzywdę innym ludziom. Jednak grzechem jest również zaniedbanie, bezczynność, bierność wobec świata. Nie wolno odrzucać życia, należy je brać takim, jakie ono jest, trzeba w nim uczestniczyć. Każdy z ludzi musi mieć na uwadze swoich bliźnich, musi umieć dawać im radość, a nie myśleć wyłącznie o sobie i o zaspokajaniu własnych przyjemności. **Nie wolno też uciekać od cierpienia**, od bólu. One powodują, że człowiek staje się bardziej ludzki, że może osiągnąć pełnię człowieczeństwa.

MIŁOŚĆ ROMANTYCZNA

Miłość romantyczna była uważana za zjawisko specyficzne – wyrok przeznaczenia, przejaw Boskiego działania, siłę porządkującą ludzkie życie i nadającą mu sens. Utracona ukochana Gustawa jest dla niego ideałem kobiety. Widzi w niej wcielonego anioła, istotę piękną, uduchowioną, niewinną i czystą, pozbawioną jakichkolwiek wad, bliźniaczą połowę jego własnej duszy. Dla jego przyjaciół jest ona tylko zwyczajną kobietą, Gustaw jednak postrzega ją zgoła inaczej. Mówi o niej w sposób egzaltowany, podniosły, patetyczny i pełen emocji, czyniąc z niej ośrodek swojego świata i sens swojego życia. **Miłość uważa za łańcuch wiążący ludzkie dusze na wieki ze sobą, a więc postrzega ją w kategoriach przeznaczenia, Boskiego wyroku, z którym człowiek nie może dyskutować ani mu się przeciwstawić – nawet jeśli za życia para zostanie rozdzielona, to więź między nimi pozostanie.** Mickiewicz wyraźnie czyni tutaj nawiązanie do platońskiej koncepcji miłości jako poszukiwania drugiej połowy duszy, która została podzielona przed przyjściem danej pary ludzi na świat. Utrata ukochanej, jej ślub z innym powodują u Gustawa wybuch gniewu pomieszanego z rozpaczą, w myślach o niej miesza się idealizacja z poczuciem rozczarowania. Wszystkie te emocje doprowadzają bohatera do samobójstwa.

Pewniak
na teście

Lektury obowiązkowe znajdziesz w książce
Opracowania lektur i wierszy – liceum/technikum klasy 1–4!

Kup na www.greg.pl

Autorzy:

Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG

Wykorzystano materiały: Katarzyny Cwiękały, Katarzyny Dudy-Kapturek, Anny Marzec, Anny Popławskiej, Dariusza Pietrzyka, Wojciecha Rzehaka, Doroty Stopki, Barbary Włodarczyk

Korekta i redakcja:

Agnieszka Antosiewicz, Katarzyna Curyło, Karolina Rymut-Kościelniak, Agata Tondera, Maria Zagnińska

© Copyright by Wydawnictwo „GREG”

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. 12 680-15-50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy **GREG®** zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Znak słowno-graficzny **Pewniak na teście®** zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa „GREG”. Dotyczy to także przenoszenia danych do systemów komputerowych, wykonywania fotokopii i mikrofilmów.

Wykorzystano zdjęcia:

Giovanni Boccaccio – Cornelis van Dalen the Younger/Tiziano Vecellio/artgallery.yale.edu/collections/objects/35778/
Public Domain; Mikołaj Rej – Jan Gwalbert Olszewski/Domena Publiczna; Ignacy Krasicki – Antoni Oleszczyński/Dzieła
Krasickiego/Domena Publiczna; Julian Ursyn Niemcewicz – Antoni Brodowski/www.pinakoteka.zaszcianek.pl/Domena
Publiczna; Stanisław Staszic – Władysław Barwicki/Domena Publiczna; Stanisław Trembecki – Jan Chrzyciel Lampi/
www.christies.com/Domena Publiczna; Adam Mickiewicz – Culture.pl/Gallica/Domena Publiczna; Juliusz Słowacki –
James Hopwood/www.polona.pl/Domena Publiczna; Maria Konopnicka – Leopold Bude/Polona.pl/Domena Publiczna;
Eliza Orzeszkowa – Władysław Podkowiński/archiv.ucl.cas.cz/Domena Publiczna; Henryk Sienkiewicz – Domena
Publiczna; Joseph Conrad – George Charles Beresford/Domena Publiczna; Jarosław Iwaszkiewicz – Domena Publiczna;
Witold Pilecki – Domena Publiczna; Friedrich HYPERLINK „https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Paintings_by_
Friedrich_D%C3%BCrennatt”Dürrenmatt – Elke Wetzig/CC BY-SA 3.0/Wikimedia Commons; Stanisław Grochowiak –
CAF/Sokołowski/Trybuna Robotnicza/Domena publiczna; Julia Hartwig – Mariusz Kubik/CC BY 3.0/Wikimedia Commons;
Edward Stachura – Domena Publiczna; Ryszard Krynicki – Mariusz Kubik/CC BY 3.0/Wikimedia Commons; Adam
Zagajewski – Frankie Fouganthin/CC BY-SA 4.0/Wikimedia Commons.

Layout i skład:

Pracownia Słowa

Okładka:

Pracownia Słowa